

Плотнікова М.Ф.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри інноваційного підприємництва та інвестиційної діяльності,
Булуй О.Г.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри інноваційного підприємництва та інвестиційної діяльності,
Присяжнюк О.Ф.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту організацій та адміністрування
Житомирський національний агроекологічний університету, м. Житомир,
Курмишев Г. В.,
д. пед. н., віце-президент, дійсний член Міжнародної Ноосферної Академії науки і освіти,
іноземний член, радник Російської Академії Природничих наук, Президент Міжнародного
ноосферного центру Вернадського

НООСФЕРНА ОСВІТА ЯК БІОАДЕКВАТНА МЕТОДИКА В ПЕДАГОГІЦІ ТА ПСИХОЛОГІЇ В УМОВАХ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ

Для сфери освіти й виховання глибоке усвідомлення змін, що відбуваються, у поглядах суспільства на Світ проявляється через механізм оволодіння новою методологією та інструментарієм для його пізнання і реалізується шляхом органічної й усвідомленої розбудови етапу духовної розвитку нашої планети – ноосфери – еволюційного етапу становлення одухотвореного людського розуму і простору його розгортання.

Ноосферна освіта здатна виховувати людину з новими еволюційними якостями цілісного мислення, проектного інтелекту, космопланетарної свідомості, зі зростаючими моральними, інноваційними, енергетичними, комунікативними можливостями. Це затребувані часом і необхідні еволюції планети якості людини, без знаходження яких неможливий технологічний прорив у всіх сферах життя й перехід суспільства на новий економічний, соціальний, моральний і культурний рівень розвитку. Еволюційне завдання сучасної кризи освіти – підштовхнути прогресивно мислячих вчителів до усвідомлення необхідності відмови від порушення генетично детермінованого шляху пізнання, способів мислити, діяти і навчати поза Законами Світу, Природи, суспільства, моральності. Основними завданнями опанування методики ноосферної освіти є теоретична і практична підготовка студентів та фахівців освітньої сфери методичним та методологічним підходам у організації та забезпеченні природовідповідного здоров'язберігаючого навчання, формування умінь та навичок розробки ноосферних уроків відповідно до стратегії розвитку сучасної системи освіти на різних рівнях і в конкретних умовах.

Ноосферний розвиток – усвідомлений керований згідно із Загальними Законами управління, ціннісно орієнтований на Загальні Закони Світу, співрозвиток людини, суспільства і природи, при якому задоволення життєвих потреб населення здійснюється без шкоди для природи і майбутніх поколінь. Ноосферний розвиток націлений на відновлення екологічної рівноваги на планеті і появу нової людини, відмінною рисою якої буде нова якість мислення – цілісне (гармонійне – двопівкульне) мислення, що відповідає Загальним Законам Світу. Ноосферна освіта – це новий етап в еволюції освіти. Відповідаючи на виклики часу, вона є ключовою ланкою ноосферного переходу. Послідовність переходу однозначна та має три етапи. Ноосферна освіта здатна сформувати ноосферне цілісне мислення людини, яке здатне опанувати ноосферну методологію, спрямовану до ноосферного світогляду. Наслідком цих змін є ноосферний розвиток людини і суспільства. Необхідним і достатнім у ноосферній освіті є принцип відповідності вимогам Загальних Законів Світу, тобто природовідповідність або біоадекватність.

Знання кожним учителем законів, за якими будується психіка людини, дозволить, по-перше, усвідомлено керувати розвитком психіки дитини. По-друге, розв'язати невідкладні питання сучасності: здоров'язбереження і здоров'язвиток особистості у процесі навчання, ефективно засвоєння інформації та умінь її застосовувати в житті; формування творчого екологічного світогляду, психологічна гармонізація або корекція негативних псі-станів і ситуацій у класі в ході кожного уроку. Знання й використання законів психіки людини

дозволить забезпечити більш ефективну педагогічну діяльність. А знання Загальних Законів Світу, Загальних законів людського суспільства, законів пізнання / збагнення і законів управління дозволить розв'язати в соціумі глобальні проблеми людства. Вивчення законів функціонування багаторівневої системи «людина» дозволяє побачити сильні і слабкі ланки всієї системи в цілому, тому що життєдіяльність усіх рівнів нашої біосфери схожа на сполучені посудини – збій на морально-духовному плані може призвести до серйозних фізичних захворювань, так само як і нестача життєвих сил, обумовлена відсутністю здорового способу життя, може призупинити наші більш високі можливості.

Відповідно до ієрархічної організації Світу, всі системи й підсистеми Світу мають свою імунну систему. Умовно можна співвіднести кожному рівню біосфери людини свою власну систему захисту, що відповідає вимогам Законів певного рівня буття. Всі рівні буття є значущими для розвитку людини, усі рівні біосфери повинні бути гармонійні і служити винятково для досягнення найвищої мети кожної людини – реалізації її призначення в житті. До кожної сфери своєї життєдіяльності потрібно підходити усвідомлено, як до етапу розвитку, нарощуючи потенціал потужності своєї розумності по відношенню до себе і до Світу. Потенціал персональної чутливості нарощується і підсилюється за цілеспрямованої роботи над собою в житті та у системі освіти. Кожен повинен відповідати ритму чистих і тільки тоді продуктивних емоцій, тому що неможливо пізнати повноту Світу, залишаючись в'язнем розлагоджених емоцій. Приймаючи рішення у стані негативних емоцій, людина наперед створює плани і програми дизгармонійних вчинків, дій. Так вона формує своє ненормальне майбутнє.

Природовідповідна робота вібрацій клітин, органів, систем і всього організму в цілому дозволяє вправно працювати людському мозку. Властивий від природи кожній людині детектор власної істини й неправди (уміння відчувати потрібну інформацію) є базою для більш складної системи: генетично детермінованого способу пізнання (ГДСП) людиною себе самої і Світу. Дотримання ГДСП є нагальним завданням з безліччю позитивних наслідків. Будуть відновлені шляхи приймання і надходження інформації в мозок без її викривлення. Адекватно заробить 1-й мозковий блок приймання інформації (всі рецептори – смаку, зору, нюху, дотику, слуху, кінестетики, позначені внизу рис. 6). Це сприятиме природному наповненню енергією 2-го мозкового блоку – енергетичного. Найважливіший орган цього блоку – ретикулярна формація (енергетична батарея мозку) – використовує емоції людини для вироблення енергії, що живить мозок.

Далі ретикулярна формація передає енергію гіпоталамусу, таламусу, у лімбічний відділ, у медіабазальну кору й мозочок (це складові частини енергетичного відділу мозку). Вони заповнюються необхідною енергією і працюють повнокровно. Так ретикулярна формація пов'язана з 6-ма шарами кори головного мозку і створює готовність до роботи всього мозку.

Третій блок мозку – приймання й переробки інформації (первинні, вторинні, третинні поля кори головного мозку) – природовідповідно обробить інформацію, що надійшла, і передасть її в четвертий – проектний відділ головного мозку (лобова кора великих півкуль мозку). Генетично мозок організований для такого порядку проходження інформаційної обробки. Це і є генетично детермінований спосіб пізнання.

В ноосферній освіті включення цього природного шляху проходження інформації стосується будь-якої, а не тільки навчальної інформації. Генетично детермінований спосіб пізнання дозволяє надзвичайно ефективно, безпомилково вирішувати життєві, навчальні, соціальні, світоглядні завдання без втрати власної інформації та істини. Розглядаючи створення проектів, планів життя як найвищу мету роботи мозку, необхідно вказати: якщо базис вірний, то й контрольно-пропускний пункт надбудови працює в полегшеному режимі. Якщо ж детектор власної істини не в порядку, то перевантажений контрольно-пропускний пункт може не впоратись із лавиною неправдивої або свідомо неправильної інформації. Тільки ці дві структури визначають якість мислення людини, її генетично детермінований спосіб пізнання й мислення – природовідповідний, адекватний її природі і Світу.

Уроджені або придбані викривлення генетично детермінованого шляху пізнання неминуче призводять до неприродовідповідного мислення, яке неадекватне Світу і здоровому людському мисленню. У цьому випадку ми маємо справу з тим чи іншим ступенем відхилення від норми природовідповідності. Саме з цієї причини в системі ноосферної освіти на перше місце в освітньому й виховному процесах ставиться *мотивація індивідуального природовідповідного мислення особистості*. У ноосферній освіті особа із перших кроків у вчиться базовим нормам дотримання законів пізнання. Необхідно забезпечити доступ до позитивної інформації у своєму найближчому оточенні, сучасних ЗМІ, літературі, кіно, театрі, культурі. Якщо немає доступу до високоякісної інформації, людині неможливо резонувати з високими частотами, вона не знаходить резонансу своїм високим устремлінням. Сприйняття низькочастотної інформації знижує власний потенціал людини: починається рух униз.

Важливим завданням ноосферної освіти є надання знань і тренінг навичок відчуження високочастотних станів кожної людини за допомогою дбайливого ставлення до генетично детермінованого способу сприйняття і переробки інформації Світу. Знання цих механізмів необхідне кожній сучасній людині. Особливо важливо знати це батькам, вихователям, викладачам. Основні положення теорії пізнання:

1. Пізнання – це процес приймання – передачі і переробки людиною інформації із зовнішнього і внутрішнього світів.

2. Інформація передається і сприймається за допомогою хвилевих процесів.

3. Всесвіт і внутрішній світ людини мають єдиний ритмодинамічний механізм приймання – передачі сигналів. При цьому сигнали здатні трансформуватися: фізичні – у хімічні – у біоритмічні – у психічні.

4. Для здійснення пізнання Світу необхідно діяти в режимах і методиках ритмодинаміки Світу, що відбито в Загальних законах пізнання / збагнення.

5. Для успішного здійснення пізнання необхідно реалізувати методичний принцип непорушення гармонії біоритмів людського тіла і мозку. Це принцип етичного (одночасно й екологічного) імперативу. Це відбито в Загальних законах пізнання/збагнення. Ця позиція – «не зашкодити» природі – зближує та онтологічно зрівнює етику й екологію пізнання.

6. Надходження будь-якої інформації у процесі пізнання в канали сприйняття збуджує відповідний хвилевий процес, за допомогою якого інформація передається в мозок.

7. Будь-який мислеобраз є осцилятором (точкою збудження хвиль) фазо-частотних коливань.

8. Накладання хвилевих картин, що надходять із різних каналів сприйняття в мозок, створює інтерференційну картину об'єкту, що сприймається як його голографічний образ – модель – символ.

9. Створена голографічна модель, яка супроводжується відповідним індивідуальним її відчуттям (проживанням і акомодациєю), стає мислеобразом – індивідуальною голографічною одиницею мислення. Вона має форму, інформацію, енергетику, причинно-слідчий потенціал, можливості зростання і трансформації.

10. Процес пізнання включає численні крос-кореляції мислеобразів – порівняння нового мислеобразу з тими, що вже є в досвіді індивіда.

11. Рух і крос-кореляційні операції з мислеобразами в сукупності становлять сутність процесу мислення.

12. Метою процесу мислення є пошук зменшення невизначеності (спрощення нових мислеобразів і порівняння їх з уже знайомими).

13. У пізнанні найчастіше здійснюється пошук структурних і контекстуальних аналогів наявних у досвіді мислеобразів.

14. Сила мислення полягає в можливості багаторазового повернення до будь-яких мислеобразів, які наочно забезпечують повторення.

15. Вирішення завдання у процесі пізнання починається зі стану невизначеності; під час пізнання відбувається порівняння мисле образів. Результат відчувається при узгодженні мислеобразів.

16. Вирішення завдань за допомогою крос-кореляції мислеобразів автоматично буде тривати до моменту знаходження результату.

17. Жива система (людина) сама відчуває і сигналізує про достатність результату при правильному з нею поводженні.

18. Надходження нових мислеобразів впливає на зростання і трансформацію вже наявних.

19. Мислеобрази з'являються і проходять відповідні стадії зростання за синергетичними принципами самоорганізації відкритих систем.

20. Мислеобрази як відкриті системи взаємодіють із їхнім носієм (людиною), викликаючи ті чи інші його вчинки або зміни в житті людини на фізичному, творчому, міжособистісному, соціальному, принциповому, світоглядному рівнях буття особистості.

21. У процес пізнання рівноправно залучені тіло людини, її душа, сумарний потенціал особистості, ліва і права півкулі мозку.

22. Зміна і зростання будь-якого мислеобразу спричинює зміни і зростання в усіх сферах знання та життя людини (за принципом сполучених посудин).

23. Пізнання зовнішнього і внутрішнього світу є нероздільним, тому що єдиний хвилиний механізм і функціонування інформації в мислеобразах невіддільні від акомодатії їх у внутрішньому світі людини.

24. Пізнання умовно відділяється від свідомості, зберігаючи спільні цілі, механізми, природу. Відрізняються вони вектором спрямованості: свідомість є етапом пізнання [5].

Етапи сприйняття інформації у процесі пізнання. Згідно з поглядами Ж. Піаже, будь-яка інформація в ході сприйняття проходить 4 етапи: сенсорно-моторний, символічний, логічний, лінгвістичний.

I етап. Сприйняття має справу з тілом людини, яке сприймає сигнали і природними каналами (слуховими, зоровими, нюховими, смаковими, дотиковими тощо) здійснює доставку інформаційних сигналів до мозку. На вході в мозок відбувається перекодування почуттєвих сигналів у нейрофізіологічні (електричні імпульси).

На II етапі мозок сприймає сигнали опосередковано, тобто через механізми тіла мозок людини формує символічні аналоги сприйнятого, відображаючи інформацію мовою мислеобразів. Вони створюються за принципом аналогій і сприймаються нами як голографічні моделі об'єктивної і суб'єктивної реальності. Треба чітко розуміти, що створюються дві моделі одночасно. У правій півкулі – образно-почуттєва модель зі смаком, кольором, запахом, просторовими відносинами. Відбувається «проживання» моделі. У лівій півкулі формується логічна модель, у якій фіксуються розміри, співвідношення частин, форма, вага, швидкість і все, що ми звикли фіксувати і вимірювати. Інтуїтивно-почуттєве усвідомлення тому й більш швидке (майже миттєве), що відбувається воно в момент формування голографічного почуттєвого мислеобразу.

Людина свідомо чи неусвідомлено робить вибір моделі для «спілкування». Тут криється джерело «логіків» і «ліриків» («лівопівкульних» і «правопівкульних» людей), односторонності або цілісності мислення.

На III етапі взаємодії з інформацією відбувається обробка: порівняння мислеобразу з наявним досвідом людини. Операції крос-кореляції (за К. Прібрамом [69]), тобто узгодження наявних образів, становлять сутність процесу мислення. Здійснюється пошук зменшення невизначеності за допомогою розподілу голографічної пам'яті.

IV етап – лінгвістичний. Починається він у момент усвідомлення сутності, змісту інформації, що надійшла. Називання предмету, об'єкту, явища відбувається в момент осягнення його змісту через голографічний аналог, викликаний у процесі мислення.

У процесі пізнання одиниця інформації – мислеобраз – формується індивідуально і являє собою єдність трьох взаємодіючих компонентів, а взаємозв'язки матерії та енергії визначені фізичним законом $e=mc^2$.

Мислеобраз – це не відбиток предмету в свідомості і не думка, що промайнула. Це індивідуально сприйнятий усіма органами почуттів цілісний образ предмету, явища, події.

Сприйняття – це функція всього організму, усіх каналів сприймання. Сприймаючи багатоканально, людина залишає багатовимірний мислеобраз у своєму досвіді і пам'яті. При цьому, чим більше каналів сприймання задіяні в момент знайомства із предметом, явищем чи подією, тим сильніший мислеобраз і тим легше його викликати з пам'яті. Енергія мислеобразу не описана за допомогою класичних законів. Йдеться про психічну енергію людини. За В. В. Вульфом, мислеобрази можуть з'являтися чотирма шляхами:

- 1) в результаті почуттєвого сприйняття дійсності;
- 2) за допомогою уяви: вона перетворює, відтворює, винаходить нові мислеобрази за своїм бажанням;
- 3) генетично: значна частина мислеобразів, які створюють тіло, інстинкти тощо, людина одержує спадково;
- 4) з інших частотних просторів: звідти надходить інформація, що не вловлюється нашими органами чуття і приладами та доступна лише людям з розширеним діапазоном сприйняття.

За Р. Сперрі та В. В. Вульфом, мислеобразам притаманні такі характеристики:

- 1) багатовимірність, голографічність;
- 2) рухливість (ви можете керувати мислеобразом за бажанням);
- 3) здатність до трансформації;
- 4) морфогенетичність, тобто здатність породжувати подібні мислеобрази;
- 5) тривалість зберігання і здатність викликатися будь-яким «ключем» (смак, запах, слово, форма, тактильне відчуття);
- 6) створення і трансформація за принципом аналогій;
- 7) проходження 7 природних етапів зростання:

I – фізичний. *Ви відчули посилення биття серця й потяг до людини (мислеобраз з'явився як фізична хвилева система в мозку).*

II – особистісний. *Ви усвідомили, що до Вас особисто прийшло кохання.*

III – міжособистісний. *Ви прагнете взаємодіяти з цією людиною і розділити з нею почуття кохання.*

IV – соціальний. *Ви прагнете, щоб про Ваше кохання знали друзі.*

V – принциповий. *Кохання вчить і збагачує Вас досвідом; любов стає одним з життєвих принципів.*

VI – універсальний. *Ви прагнете поширити любов на всі області життя. Ви відчуваєте любов Всесвіту.*

VII – інтегрований. Мислеобраз став зрілим: у ньому «згорнуті» усі 6 попередніх шаблів (досягнень) мислеобразу. Він найпотужніший, і тому називається Найвищим потенціалом.

8. Мислеобрази здатні трансформуватися або в спадному, або у висхідному гармонійному потоці: товариш може стати ворогом і навпаки (людина залишається тією ж, але наші мислеобрази про неї можуть змінюватися).

9. Мислеобрази здатні до зміни в будь-якій послідовності: зміна форми тягне зміну інформації та енергії і навпаки.

10. Мислеобрази формуються і передаються за допомогою хвильового резонансу. Світлові хвилі несуть інформацію про форму, колір, розміри, рух об'єктів і сприймаються зоровим аналізатором. Звукові хвилі сприймаються слуховим апаратом і слуховими каналами передаються в мозок, формуючи на шляху хвильову передачу сигналу. Нюховий канал сприймає хвилеподібно поступаючі запахи й доносить інформацію в мозок.

Смакові рецептори при зіткненні з їжею та напоями сприймають і переносять інформацію хвилеподібно. Тактильні відчуття (сприйняття шкірою і м'язами навколишнього середовища) надходять і зчитуються мозком як імпульси з певною частотою. Біоритми передаються і сприймаються живими об'єктами як фазо-частотні коливання, що майже не вловлюються на побутовому рівні. Сукупно ці незримі процеси сприяють формуванню мислеобразів і їх розвитку. Фізичні аспекти мислеобразів стають більш зрозумілими, якщо мати уявлення про голографію.

Голографія (від грецького *holos* – увесь, *grafo* – пишу) – це метод, що дозволяє записувати хвилевий фронт, відбитий предметом зйомки, а потім відновлювати світлові хвилі в будь-який віддалений момент майбутнього, формуючи у спостерігача відчуття реального тривимірного об'єкту. При уважному розгляді голографічного зображення об'єкту на фотоплатівці або фотоплівці чітко видно зафіксовані при зйомці сліди оптичних хвиль, які в чіткій послідовності утворювали в момент зйомки *дифракційну решітку*. Важливо правильно розглядати голограму з відстані 0,7 – 1 метр, під відповідним кутом падіння на неї променів. Фотоплатівка з голограмою – це своєрідне вікно з видом на минулу ситуацію знімального періоду, яка при висвітленні стає «сьогоденням, зверненим у майбутнє». Голографія вивчає різні види голограм: 1) на твердих носіях (фотоплівка, дзеркало, кремнієві носії тощо); 2) на рідкокристалічних носіях (вода, кров, біологічні рідини, фізіологічні розчини); 3) у газовому середовищі.

Ідея голографії з 70-х рр. ХХ ст. широко розповсюдилася в інших галузях науки. Фізика все більше наближається до пізнання об'ємності (голографічності) свідомості, а свідомість спрямовується до пізнання власних фізичних основ. К. Прібрам уперше розглядає голографічні механізми роботомозку, а мислення трактує як процес кореляції (накладення образів з метою пошуку аналогій) і крос-кореляцій (перехресних накладень) голографічних уявних образів. Ця концепція роботи головного мозку визнана в усьому світі. Ми спираємося на неї в ноосферній освіті. Величезний інтерес в усьому світі викликали ідеї про голографічність гена людини, розроблені засновником квантової генетики академіком П. П. Гаряєвим.

З поглибленням досліджень ставало усе ясніше, що «голографія є найважливішим явищем, відповідальним за єдність Світу, за присутність будь-якої інформації в будь-якому пункті Світу, за встановлення інформаційного зв'язку між взаємодіючими системами, у тому числі такими, що перебувають на нескінченно далеких відстанях одна від одної. Завдяки голографії можливо нелінійне (багатовекторне) мислення», – пише академік Б. О. Астаф'єв у монографії «Теорія Творення і генетичної єдності Світу» [10].

Роботи О. Трофімова і Г. Дружиніна підтверджують, що голограми містять аналогову інформацію регуляторного характеру, що дозволяє синхронізувати функції, режими, біоритми організму людини з природними всесвітніми параметрами. Автори на багатьох прикладах показують стратегічну регуляторно-генетичну функцію голограм. Серед наукових напрямків, породжених впливом голографії, теорія розпізнавання образів має першорядне значення для розвитку освіти, психології, медицини, космічної інформаціоніки й встановлення інформаційних зв'язків з іншими космічними Світами [5].

Структура особистості. Наразі неможливо вивчати людину ні як об'єкт, ні як суб'єкт пізнання, не враховуючи складну й недостатньо вивчену структуру цієї живої системи. Сучасний етап її вивчення характеризується інтеграцією знань. Фахівці різних областей знання неодноразово вказували на необхідність нових підходів до вивчення людини.

Особистість має три джерела одержання інформації: природа, суспільство і сама людина. Виникаючі між ними взаємозв'язки різні за характером. За визначенням М. Бердяєва, «у людині перетинаються всі кола буття». Це можна було б назвати горизонтальним зрізом особистості, що поєднує природні, інтелектуальні та духовні потреби людини. Однак цього розуміння структури особистості явно недостатньо, тому що воно не враховує присутності в людині несвідомого, підсвідомого, свідомого, позасвідомого і надсвідомого інформаційних рівнів.

I. Рівень «Ю» (названий на честь К. Юнга): глибинний рівень, на якому сприймається і зберігається інформація вродженого характеру (безумовні рефлекси, інформація біовиживання, продовження роду).

II. Підсвідомий рівень «Ф» (названий на честь З. Фрейда) – рівень, на якому сприймається і зберігається інформація придбаного свідомо чи неусвідомлено, але неусвідомлюваного досвіду (наприклад, входячи в кімнату, неусвідомлено увімкнути світло). Найбільш частим при введенні нових методів в освіті є питання вчителів, адміністраторів і батьків, а чи не впливають пропоновані методи на підсвідомість дитини. Це питання демонструє елементарну непоінформованість населення про те, що немає такого слова, явища, дії, які не проходили б цієї підсвідомої фіксації за самою природою сприйняття. Все, що стосується людини, взаємодіє з підсвідомістю: слово, музика, танець, учинок, фільм, відносини, робота, думки. Якби не було підсвідомості, не було б довготривалої пам'яті.

III. Рівень усвідомлення «Д» (названий на честь Р. Декарта) – рівень сприйняття й зберігання інформації власної свідомості.

IV. Рівень «П» (позасвідомість) у цю схему введено проф. Б. О. Астаф'євим. Це рівень, на якому сприймається й зберігається інформація взаємодіючих з нами безпосередньо систем тонкого Світу.

V. Рівень «Н» (надсвідомість) у цю схему введений Н. В. Масловою. Це рівень, на якому сприймається і зберігається інформація космічної Надсвідомості про найвище призначення людини, суспільства, про Загальні Закони Світу, про гармонійну з Космосом моральність. Включеність людини в космічний порядок не викликає сумніву в багатьох мислителів. «Людина – мікрокосм і містить у собі все» (М. Бердяєв).

Рівень надсвідомості практично не вивчений. Визначити його можна умовно як індивідуально розширене, у порівнянні зі звичайним діапазоном, сприйняття, за рахунок чого відбувається сприйняття з інших частотних діапазонів. Розробляючи ідею розширеного індивідуального сприйняття, вказуючи на його хвиливі механізми і спираючись на уявлення про проектну свідомість, ми визначаємо надсвідомість як *сукупну здатність моделювати, знати й досягати мети на основі індивідуального призначення у Всесвіті*.

Підсвідомість, позасвідомість і надсвідомість беруть участь у пізнанні й мисленні поряд зі свідомістю. Робота надсвідомості часом виявляється визначальною навіть у порівнянні зі свідомістю. Як приклад, можна назвати діяльність пасіонаріїв, новаторів різного рівня, лікування від «невиліковних» хвороб, подолання складних життєвих ситуацій. Надсвідомість розглядається режисерами і теоретиками театру К. Станіславським і П. Симоновим як творча сила або інтуїція, що породжує нову інформацію шляхом рекомбінації слідів отриманих ззовні вражень. Надсвідомість працює на надзавдання, тобто домінуючу потребу. Неусвідомленість цієї роботи служить для захисту від передчасного втручання свідомості.

Незалежно від варіантів трактування різних рівнів особистості, їх сукупне функціонування становить потенціал особистості. М. Бердяєв говорив про те, що «людина – істота багатоповерхова», і пізнання здійснюється на всіх рівнях особистості. Гармонія людської поведінки і взаємин з навколишнім світом, тобто найбільш повне розкриття найвищого потенціалу людини, буде визначатися ефективною резонансною взаємодією всіх рівнів особистості незалежно від усвідомленості їх людиною. Науково-практичні підходи в дослідженні особистості дають підставу бачити її складну структуру: несвідомий, підсвідомий, свідомий, надсвідомий рівні зберігання і функціонування інформації. Незалежно від рівня зберігання інформації, вона бере участь у процесах пізнання і свідомості. Процеси пізнання проходять фазу свідомості і є особистісно орієнтованими.

Свідомість людини, будучи соціально орієнтованою, може бути адаптована до вирішення завдань на шести рівнях: фізичному, творчому (особистісному), міжособистісному, соціальному, принциповому, універсальному. Необхідність ефективного вирішення практичних завдань викликала до життя методи інтенсифікації внутрішніх резервів самої людини із залученням інформації всіх рівнів її зберігання. Однією з методик є *візуалізація наставників і найвищого потенціалу людини*. Практика психолого-педагогічної

діяльності використовує запропоновану модель як відправну базу для методик управління і планування ефективної діяльності людини. Сутність методик зводиться до локальної, комплексної або цілісної потенціалізації рівнів особистості. Усі вони засновані на роботі з мислеобразами.

Методів інтеграції всіх рівнів особистості досить багато. Ми користуємося найпростішим і природно безпечним методом *візуалізації*, враховуючи, що кожна дитина легко уявляє, якою вона прагне бути, коли виросте, ким мріє стати. Найвищий потенціал особистості – це яскравий мислеобраз мрії, при якому людина відчуває бажання бути життєрадісною, сильною, здоровою, гарною, доброю, люблячою, оціненою друзями і суспільством, талановитою, нести по життю принципи справедливості й турботи про близьких. Часто інтеграція найкращих намірів і найвищих позитивних можливостей людини візуалізується в образі Сонця, неба, квітки, світла, променя, дерева, водоспаду, веселки, Ісуса Христа тощо. Робота з найвищим потенціалом гармонізує особистість відразу за всіма рівнями, дає приплив сил, енергії, бажання працювати. Учні і студенти, що навчилися працювати зі своїм найвищим потенціалом, часто звертаються до цього мислеобразу, знаходять у ньому внутрішнього помічника й одноступця, а їхнє життя змінюється на краще, бо вони вчаться самі будувати своє життя і планувати майбутнє.

Картина, що сформувалася в перші години після народження людини, сприймається нею як комфортна. Згодом саме в цьому *хвиловому спектрі* людина буде відчувати комфорт. Вона буде підбирати музику, оточення, роботу, інформацію, що гармонізують її зону комфорту. У процесах пізнання необхідно використовувати цей гармонійний стан. Розуміння етики як *непорушення* природного базового права людини розвиватися згідно зі своєю природою мотивує впровадження природовідповідної освіти. Саме те, як дозволено вчитися й мислити і як організовано навчання в даному суспільстві, визначає, чи буде творчим подальше життя людини. У результаті складається той чи інший погляд на Світ і усвідомлення людиною свого місця, ролі і призначення.

Пізнання є складним нелінійним процесом *пошуку сенсу*. Усвідомлення змісту закарбовується у свідомості людини. Сенс – це знання, яке може бути передане іншій людині за допомогою знаків (слів, символів, образів). Отже, знання – це не тільки інформація. Знання не можна автоматично передати учневі. Тільки особисто усвідомлена, «прожита реально або ідеально» інформація стає знанням.

Зробимо висновки, важливі для ноосферної освіти:

- мета пізнання – знаходження захищеності людини у світі;
- суттю пізнання є розуміння змісту;
- пізнання як розуміння сенсу має 4 етапи: 1) упізнавання знаку, 2) дізнавання змісту, 3) усвідомлення змісту знаку, 4) усвідомлення змісту у внутрішньому і зовнішньому світах одночасно;
- пізнання може бути односпрямованим, комплексним, інтегрованим і цілісним;
- пізнання сенсу відбувається через знак шляхом його адекватного сприйняття суб'єктом;
- жива система, формуючи потребу пізнання, формує і потребу в змісті, результаті пізнання;
- пізнання має бути організоване навколо потреб людини і спрямоване на пошуки сенсу.

Щодо процесу мислення і роботи з інформацією, важливо зрозуміти: як і де сприймається інформація; як вона доставляється на обробку мозком; як вона презентується; як відбувається сам процес мислення; як завершуються акти мислення; які структури забезпечують запам'ятовування, повторення, крос-кореляцію мислеобразів. Як наслідок, розуміння ролі, функцій і значення кожної зі структур, що брали участь у процесах пізнання, свідомості й усвідомлення, педагогіка і педагогічна психологія зможуть впевненіше орієнтуватися у виборі підходів, методів і технологій, цілеспрямовано просуватися шляхом виховання цілісного мислення і ноосферного світогляду.

Список використаних джерел:

1. Скидан О.В. Управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємств: навч. посіб. / [О.В. Скидан, Л.М. Левківська, Т.В. Швець, О.Г. Булуй, М.А. Мартинюк, М.Ф. Плотнікова]; за заг. ред. д. е. н. О.В. Скидана. – Житомир: Вид-во «Житомирський національний університет», 2014. – 348 с.
2. Nitsenko V. Business Model For A Sea Commercial Port As A Way To Reach Sustainable Development Goals / V. Nitsenko, I. Nyenno, I. Kryukova, T. Kalyna, M. Plotnikova // Journal Of Security And Sustainability Issues. – 2017. – Volume 7, Number 1. – P. 155–166 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://doi.org/10.9770/jssi.2017.6.4\(13\)](http://doi.org/10.9770/jssi.2017.6.4(13)) (ISSN 2029-7017 print/ISSN 2029-7025on-line)
3. Плотнікова М.Ф. Соціократія як інструмент управління розвитком сільських територій / М.Ф. Плотнікова // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія Економічні науки. – 2016. – №1. – С. 141–152.
4. Плотнікова М.Ф. Total community – механізм управління розвитком сільських поселень / М.Ф. Плотнікова // Інтелект ХХІ. – 2016. – № 5. – С. 106–110.
5. Ноосферна освіта: науково-методологічні основи і вітчизняна практика: навч.-метод. посіб. / [Г.В. Курмишев, Н.В. Маслова, М.С. Гончаренко та ін.] / за наук. ред. Г.В. Курмишева. – Житомир: Рута, 2017. – 148 с.